

19. Ростунов А. Т. Формирование профессиональной пригодности [Текст] / А. Т. Ростунов. – М., 1984. – 176 с.
20. Рудик П. А. Мотивы поведения деятельности [Текст] / П. А. Рудик. – М., 1988. – 136 с.
21. Слостенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В.А. Слостенин // Советская педагогика. — 1981. — № 4. — С. 76-84.
22. Сучасний тлумачний словник української мови 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД "Школа", 2006. – 1008 с.
23. Українсько-російський психологічний тлумачний словник / Авт. Упор. В. М. Копоруліна. – Х. : Факт, 2006. – 400 с.

УДК 378.091.212.2

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК КАТЕГОРІЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Михайлова А.Г., ст. викладач

Севастопольський національний технічний університет

Мотиваційну складову позиції майбутнього фахівця можливо представити як його акмеологічну спрямованість на максимально повне розкриття й реалізацію власного потенціалу. Одним з дієвих прийомів підвищення мотивації до навчання є створення ситуації успіху в майбутніх фахівців. Мотиваційний компонент як категорія акмеологічної позиції вирішує питання створення оптимальних умов для самореалізації і самоосвіти особистості.

Ключові слова: акмеологія, ситуація успіху, професіоналізм.

Михайлова А.Г. МОТИВАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ КАК КАТЕГОРИЯ АКМЕОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЗИЦИИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА / Севастопольский национальный технический университет, Украина.

Мотивационную составляющую позиции будущего специалиста можно представить, как его акмеологическую направленность на максимально полное раскрытие и реализацию собственного потенциала. Одним из действенных приемов повышения мотивации к учебе является создание ситуации успеха у будущих специалистов. Мотивационный компонент как категория акмеологической позиции решает вопрос создания оптимальных условий для самореализации и самообразования личности.

Ключевые слова: акмеология, ситуация успеха, профессионализм.

Mikhaylova A.G. MOTIVATION COMPONENT AS A CATEGORY OF ACMEOLOGICAL POSITION OF FUTURE SPECIALIST / Sevastopol national technical university, Ukraine.

Motivated consistent of position of future specialist can be presented as its acmeological direction on maximum discovering and realization of his own potential. One of the active approaches of motivation increase of study is a creation of success situation in future specialists. Motivated component as a category of acmeological position decides the problem of the creation of optimal conditions for a person self-realization and self-education.

Key words: acmeology, success situation, professionalism.

Останнім часом питання, пов'язані з якістю вищої освіти, все частіше виникають у самих різних контекстах. Приєднання України до Болонського процесу означає, що Україна, нарівні з рештою учасників цього процесу, прийняла на себе зобов'язання з реалізації певної програми дій у сфері забезпечення якості, оскільки, як показує практика, якість вищої освіти лежить в основі розвитку загальноєвропейського освітнього простору. Україна не може залишатися осторонь світових процесів глобалізації та інформатизації суспільства, які вимагають від кожної держави

формування особистості нового типу – високоосвіченої, інтелігентної, духовно багатой, творчої людини, з високим рівнем самосвідомості.

За умов замовлення сучасного українського суспільства на підготовку висококваліфікованих фахівців, особливого значення набувають нові освітні технології, орієнтовані на більш повний особистісно й соціально інтегрований результат.

Соціально-педагогічні умови вищого технічного навчального закладу відіграють величезну роль у розвитку соціально-професійної мобільності майбутніх фахівців. Основними напрямками поновлення соціально-педагогічних умов є особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури та соціальної практики.

Збільшення обсягів навчальної інформації, необхідність докорінної переробки й оновлення блоку існуючих навчальних дисциплін, зменшення термінів та підвищення якості підготовки фахівців – це ті актуальні проблеми, які стоять перед вищою інженерною школою держави.

Одним із перспективних напрямів вирішення цих актуальних проблем є розробка та впровадження в навчальний процес науково обґрунтованих інтенсивних педагогічних технологій, які забезпечують одержання гарантованої якості навчання в найкоротші терміни часу.

Нову парадигму результату вищої освіти забезпечує акмеологічний підхід до навчання. Проблема професійного росту людини, її успішності, є центральною для акмеології, що почала формуватися як самостійна наукова дисципліна в 90-ті роки ХХ століття.

Акмеологічний підхід до змісту освіти, технологій навчання й виховання студентів вищого навчального закладу є переведенням закладу з режиму функціонування в режим розвитку, при цьому, підвищується і якість освіти, тому, що в усіх суб'єктів освіти систематизуючими стають пізнавальні мотиви, навчання стає внутрішньою проблемою, а творче переосмислення дійсно стає провідним. Необхідність акмеологічного підходу в навчально-виховному процесі очевидна, оскільки суспільство очікує, щоб майбутні спеціалісти були комунікабельними, креативними, самостійно мислячими особистостями, які прагнуть до успіху і вміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку.

Основними структурними компонентами акмеологічної позиції майбутніх фахівців є мотиваційно-цільовий (мотиваційна спрямованість професійних інтересів і потреб), змістово-процесуальний (якість професійних знань і розвиненість вмінь, які забезпечують формування професійної компетентності), рефлексивно-оцінювальний (наявність умінь здійснення самоаналізу й самооцінювання, прагнення до самовдосконалення), креативний (здатність до саморозвитку власних можливостей та творчого перетворення дійсності з метою всебічного розвитку особистості).

У нашому дослідженні ми спираємось на теоретичні роботи таких вчених-акмеологів, як А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, В. Максимова, Б. Ананьєв, А. Субетто та ін. Проблемам розгляду акмеології як нової парадигми освіти присвячені дослідження А. Бодалева, Н. Петровського. Так, Н. В. Кузьміна визначає акмеологію як галузь наукового знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення якої є людина в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення в різних життєвих сферах, і в освіті також, у самостійній професійній діяльності [1, с. 2]. Джерела акмеології можна знайти ще в працях Платона, Аристотеля та інших філософів Стародавньої Греції.

Акмеологія — наука про вершини, про вищі досягнення в життєдіяльності і розвитку людини [2, с.232].

Сучасна педагогіка ще не сформувалася як цілісна система знань про розвиток підростаючої і дорослої людини в освітньому процесі. Необхідний не так вчитель–предметник, як спеціаліст з розвитку особистості.

У 60-ті рр. Б. Г. Ананьєв обґрунтував потребу в новій науці, яка об'єднала б природні, суспільні, гуманітарні напрями наукового пізнання та зосереджувала б увагу на вивченні індивідуальних, особистісних, суб'єктодіяльнісних характеристиках фізично й психічно зрілої людини та одночасно розкривала б об'єктивні й суб'єктивні умови, щоб допомогти людині найбільш плідно проявити себе в житті [3].

Акмеологічний підхід до навчання в процесі фахової підготовки вирішує такі проблеми:

- адаптація студентів до вузівського життя, до нових умов навчальної діяльності;
- входження у майбутню професію при поєднанні загальної і спеціальної підготовки;
- прояв активності і самостійності.

Акмеологічні прийоми, акметехнології пропонують практичне вирішення питання особистісного та професійного успіху, тобто досягнення свого «акме». «*Акме*» (від грец. акме - найвища точка, вершина) – соматичне, фізіологічне, психологічне та соціальне становище особистості, яке характеризується її зрілістю, досягненням найвищих показників у діяльності та творчості [4, с.772]. Важливою є і необхідність модернізації вищого навчального закладу як соціально-педагогічного інституту держави на засадах акмеології, яка забезпечувала б нову якість освіти і цілісний розвиток людини та суспільства загалом.

К.К.Платонов визначає акмеологію, як сферу психологічної науки, яка вивчає психологічні особливості різних видів трудової діяльності поза залежністю суспільно-історичних та конкретних виробничих умов, методів трудового навчання і психологічних якостей особистості. Тому «об'єктом вивчення психологічної праці є не тільки сама трудова діяльність, але й особливості особистості фахівця, в тому числі і його професійні особливості» [5, с. 7].

Поза сумнівом те, що вічним є інтерес людини до себе. Вона постійно має сенс життя, бо хто відчуває своє життя позбавлене сенсу, як зазначає А.Ейнштейн, «не тільки не щасливий, але й навряд чи життєздатний» (Ейнштейн). Цінну ідею з цього питання висловили й інші авторитети, у тому числі В.Франкл, який зауважив, що «сенс неможливо дати, його потрібно знайти. Здійснюючи сенс, людина реалізує себе сама» [6].

Мотиваційно-ціннісну складову позиції майбутнього фахівця ми можемо уявити як його акмеологічну спрямованість на максимально повне розкриття й реалізацію власного потенціалу з метою досягнення акме. Виявлення акмеологічної спрямованості сприяє більш детальнішому розгляду суті рушійних сил майбутнього фахівця (інтерес до професійного самовизначення у фаховій підготовці, ціннісне ставлення до професії, емоційна стійкість у вирішенні конфліктних ситуацій), розкриття яких допомагає йому мати власну точку зору щодо руху вперед, до нових вершин. Прагнення студента досягати найвищих результатів фахової підготовки сприяє подоланню стереотипів «бути таким, як усі», «перемога – лише для сильних». Мотивація – увесь комплекс факторів, які спрямовують і спонукають поведінку людини.

Мотивація розглядалася в різних аспектах – психологічний аспект, аспект очікування, обумовленість потреб, соціальна ідентичність, ціннісна обумовленість.

Терміном «мотивація» позначаються 2 групи явищ – індивідуальна система мотивів (система мотивів певної людини) та система дії з активізації мотивів іншої людини, яку часто називають мотивуванням інших.

Джерела мотивації (Леонард, Бівайс, Сколл):

- та, яка йде зсередини, тобто сам процес (фізіологічні потреби Маслоу);
- інструментальна (потреба в безпеці);
- зовнішня Я-концепція (потреба в приналежності);
- внутрішня Я-концепція (потреба в повазі);
- потреба самоактуалізації.

Мотив – формальний термін, який означає спонукання будь-якого походження. Мотив може бути свідомим та несвідомим. В.Г.Асеев виділяє в основі провідних форм мотивації – потреби, потяги, прагнення, інтереси.

Приклади мотивів П.М. Якобсон:

- політичні, моральні ідеали, уявлення про майбутнє;
- інтерес до отримання враження;
- прагнення до організації життя та побуту, до сімейного життя;
- сильна потреба в чомусь;
- досить сильне почуття;
- моральні переконання;
- звички.

М. Дж. Аптер встановив, що в кожний момент часу кожний із нас знаходиться або в телічному, або в парателічному стані. *Телічний стан* - людина в першу чергу орієнтується на певну істотну ціль. В *парателічному стані* людина більше орієнтується на певні аспекти професійної діяльності. Для того, щоб визначити, у якому стані перебувають студенти – достатньо згадати яку-небудь справу, якою вони займаються певний час, або мають займатися, і поставити питання: чи хочеться їм, щоб результат був уже досягнутий зараз, чи їм хочеться пройти увесь процес виконання цієї справи.

Основне положення теорії мотивації М.Дж. Аптера, або теорії реверсивності, полягає в такому: існує ряд альтернативних систем, які визначають тип взаємодії індивіда з довкіллям; постійно діє одна з систем.

Як вважає М. Дж. Аптер, «особистість постійно змінюється, знаходиться в русі. Тому, будь-яка теорія, яка не бере до уваги таку мінливість, створює спрощену та непереконливу модель людської природи. Якщо ми хочемо отримати повну та переконливу картину активності людини, ми повинні брати до уваги зміни, які відбуваються на мотиваційному рівні. Це твердження проводить чіткий кордон між теорією реверсивності та іншими теоріями мотивації, які базуються на ідеї рівноваги, і також теоріями особистості, які базуються на ідеї постійності психологічних характеристик людини»[7].

Одним з продуктивних прийомів підвищення інтересу до навчання є створення ситуації успіху. Для з'ясування філософських аспектів феномену успіху велику роль відіграють роботи Є.І. Головахи, І.С. Кока, Г.Л.Тульчинського, Л.В.Сохань. Підхід до вивчення успіху в єдності мотиваційного і регуляторного аспектів у ситуації успіху в навчальній діяльності окреслили такі відомі дослідники, як К.А. Абульханова-Славська,

Б.Г.Ананьєв, А.А.Бодальов, Л.І.Божович, Л.С. Виготський, О.В. Запорожець, О.М. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, В.М. М'ясищев, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, П.М.Якобсон та ін.

На правомірність включення ситуації успіху в процес навчання вказували Ю.К. Бабанський, І.Д. Бех, А.С. Белкін, Л.С. Виготський, І.Т. Огородніков, В.О. Оніщук, О.Я. Савченко, І.Ф. Харламов, Г.І. Щукіна та ін.

Про ефективність використання ситуації успіху в процесі вирішення завдань навчання переконливо свідчать дослідження Н.П. Анікеєвої, О.С. Богданової, В.М. Басова, А.М. Лутошкіна, Н.Є. Щуркової, Н.Л. Селванової та ін.

Натомість мала кількість наукових досліджень присвячена вивченню ролі мотиваційного компоненту в формуванні акмеологічної позиції майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Мета нашого дослідження — показати вплив акмеології в створенні оптимальних умов для самореалізації, самовиховання й самоосвіти всіх суб'єктів освітньо-виховного процесу та дослідити мотиваційну складову позиції майбутнього фахівця як його акмеологічну спрямованість на максимальне розкриття й реалізацію власного потенціалу з метою досягнення професіоналізму.

Мотивацію (від лат. moveo - рухаю) визначаємо як теоретичний конструкт, який означає матеріальний чи ідеальний предмет, досягнення якого виступає сенсом діяльності. Мотивація представлена суб'єкту у вигляді спеціальних переживань, які характеризуються або позитивними емоціями від очікуваного досягнення цього предмету, або негативними, пов'язаними з неповнотою такого положення. Але для створення мотиву, тобто для включення даних переживань в культурно обумовлену категоріальну систему, потрібна особлива робота.

Аналізуючи різні тлумачення, можливо також дати визначення *мотивації*, як сукупність факторів, які пояснюють активність особистості майбутнього фахівця. Оскільки перспективу навчання студентів ми вбачаємо у можливості саморозвитку, самореалізації, розширення світогляду, досягнення успіху, самостійності і незалежності, основними мотивами є особистісний розвиток, інтерес, потреба в пізнанні нового та потреба стати висококваліфікованим фахівцем.

У нашому дослідженні ми виокремлюємо такі необхідні умови функціонування мотиваційного компоненту в навчально-виховному процесі, а саме:

а) направленість навчально-виховного процесу на формування життєвої стратегії стійкого розвитку особистості та індивідуальності в складних умовах суспільства, на вирішення життєвих проблем студента;

б) створення акмеологічного освітнього середовища (прагнення до успіху, творчості, високих результатів, подолання страху перед мовним бар'єром);

Активізація пізнавальної діяльності студентів, процесу творчого розвитку та створення акмеологічного освітнього середовища можливі за умови правильної психологічної установки, яку дає викладач. Завдання викладача – професійно та методично правильно створити сприятливу атмосферу для розвитку особистості та розвитку її акмеологічної позиції.

У контексті формування акмеологічної позиції майбутнього фахівця, провідними є такі поняття: конкурентоспроможний фахівець, акме-технології, самовдосконалення, саморозвиток, творча активність, акмеологічний критерій, акмеологічний рівень, акмеологічні вміння, акмеологічні умови.

Акмеологічну позицію майбутнього фахівця можливо охарактеризувати, як його прагнення досягти вершин, бажання реалізувати творчий потенціал у професійній діяльності. Основні позитивні самозміни: самопізнання, рефлексивна розумова діяльність, самореалізація, самоствердження. Акмеологія сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення й збільшує досвід саморозвитку, що дозволяє досягати проєктувального рівня акмеологічного розвитку як результату освітнього процесу.

Саморозвиток – самозміна суб'єкта в напрямі свого Я-ідеального, яке виникає під впливом зовнішніх і внутрішніх причин.

Самовдосконалення особистості майбутнього фахівця – відображення у свідомості людини потреби в найбільш повному виявленні, розвитку та застосування своїх здібностей та потенційних можливостей у діяльності зі створення нового, суспільно значимого продукту, метою якого є самоствердження людини у суспільстві. Психолого-педагогічні дослідження різних вчених свідчать про те, що професійне самовдосконалення – це результат усвідомленої взаємодії спеціаліста з конкретним середовищем, у процесі якої він реалізує потребу виробити в собі такі якості особистості, які забезпечують успіх у професійній діяльності.

Конкурентоспроможність – інтегральна характеристика, що включає: високий рівень працездатності; прагнення до якісного результату; стресостійкість, здатність переборювати труднощі; творче ставлення до справи; здатність до прийняття відповідальних рішень; комунікабельність, здатність до кооперації, співробітництва, співтворчості; здатність до швидкого засвоєння нової справи; здатність до самоосвіти, самореалізації, саморозвитку.

Конкурентоспроможний інженер – це фахівець, який має явні переваги, порівняно з іншими фахівцями, завдяки особистісному та професійному потенціалу.

Молодий фахівець далеко не завжди готовий вирішувати ті завдання, які перед ним ставить соціально-економічна ситуація в країні. У зв'язку з цим, підготовка студентів на початковому етапі професійного становлення вимагає значних змін, включаючи розробку нових критеріїв оцінки формування особистості майбутнього спеціаліста, пошук ефективних факторів його професійного розвитку та вдосконалення, а також конкурентоспроможності. Це також і професійно - особистісна самореалізація, усвідомлення перспектив свого кар'єрного росту, готовність для неперервної професійної освіти та творчості, психологічної грамотності і компетентності.

Просування особистості до акме детермінують зовнішні (соціальні та професійні потреби суспільства та його можливості в створенні умов для самореалізації особистості) і внутрішні фактори (професійне самовизначення, що ґрунтується на задоволеності вибором професії інженера, відповідність особистих якостей цій професії та наявність цілей та плану їх реалізації). Аналіз просування до акме і порівняння проблем, які з'явилися на його кар'єрному шляху, дають підставу стверджувати про наявність значного дефіциту його кар'єрної підготовки. Це обґрунтовує необхідність проведення на початковому етапі професійного становлення тренінгів особистісно-професійного росту.

Акме-технології – технології, спрямовані на розвиток внутрішнього потенціалу, підвищення професіоналізму й адаптаційних можливостей людини. Акме-технології підвищують пізнавальну активність студентів та мотивацію до навчання, сприяють становленню самостійності в мисленні і діяльності. Наприклад *інтерактивний підхід* – форма організації, що динамічно розвивається, взаємодія всіх її учасників під керівництвом викладача. Інтерактивний підхід розкриває особистісний потенціал студента: кожний студент демонструє свої власні можливості у спільній діяльності з

іншими. Якщо брати до уваги навчальну мотивацію, то вона свідчить про перевагу пізнавальних мотивів, студенти прагнуть до досягнення успіху, мають високий рівень навчальної мотивації, завжди реалізують навчальні мотиви, мають високий ступінь розвиненості здібності до визначення мети.

До акме-технологій можна віднести такі технології: ігрові (дидактична гра, ігромоделивання); тренінгові технології; технології інтерактивного навчання; технології особисто-зорієнтованого навчання; методи проектів.

Критерій акмеологічний – міра професіоналізму суб'єкта, продуктивності його діяльності, розвитку професійних якостей. Показники акмеологічні – характеристики міри продуктивності діяльності, розвитку особистісно-професійних якостей і властивостей суб'єкта діяльності як професіонала (В. Зазикін). Рівень акмеологічний – характеристика досягнення суб'єктом високого рівня професіоналізму особистості й діяльності (А. Деркач). Акмеологічні вміння такі: проектувати майбутню діяльність, поступово ускладнюючи завдання; висувати цілі діяльності; приймати рішення про досягнення акме; набувати високих досягнень у професійній діяльності; аналізувати власні поведінкові характеристики та, відповідно до отриманих результатів, коригувати свою поведінку; адаптуватися до умов, що заважають розвитку акмеологічної позиції. Акмеологічні умови – обставини, від яких залежить досягнення високого професійного результату: задатки, здібності, умови навчання і виховання, роль викладача у процесі взаємодії.

Рух людини до своєї вершини може починатися з раннього віку і тривати протягом всього життя. У кожного студента своя вершина, і хоча переважно кожний прагне до неї, але кінцевий результат залежить від власної перемоги над собою. Ступінь зрілості, вершина цієї зрілості – це багатовимірний стан, який показує, наскільки студент формується як спеціаліст, як особистість. Доречним є висловлювання В.М. Бехтерова, який прокладав шляхи комплексного вивчення людини: «Прогрес народу, його цивілізація і культура залежать від ступеня розвитку особистості, її складових... Яку б галузь праці ми не взяли, розвинена діяльна особистість висуває в ній нові плани й нові горизонти, тоді як пасивна особа, яка виросла в умовах рабства, здібна лише до повторення й наслідування» [8, с.101]. Важливо зазначити, що «розвиток особистості не є простим підтриманням власного існування в боротьбі з навколишнім середовищем. Це постійне прагнення до цілей і цінностей, сприйняття цілого світу через цінності, розвиток відповідальності за власне життя» [9, с.125].

Усвідомлення людиною процесу свого професійного розвитку неминуче призводить її до розуміння суперечливості, неузгодженості цього перебігу, нерівномірності становлення окремих сторін свого розвитку (коли, наприклад, прагнення і мотиви випереджають реальні можливості) або до розуміння порушення балансу, гармонії (коли нові цілі вимагають зусиль, що вичерпують усі резерви особистості). Для оцінки особливостей особистості, оптимізації вибору сфери професійної діяльності на початку професійного шляху важливо враховувати тип особистості людини, сфери діяльності.

Активність індивіда протягом певного часу для отримання позитивного результату підтримує мета. Потреби виступають джерелом цілеспрямованої діяльності, спонукають до активності. Усвідомлення студентом об'єктивних потреб породжує інтерес, що актуалізується у мотивах та цілях. Як наслідок, особистість впроваджує ряд дій, спрямованих на задоволення потреб. Мета постає перед особистістю як соціально визнаний та індивідуально прийнятий компонент діяльності, що надає дії сенс і виконує керуючу функцію у процесі її виконання. Як правило, мета того чи іншого типу діяння сприймається індивідом як певний синтез уявлень про «образ результату» діяння, міру завершеності змісту та форми очікуваного результату, його ідеальний та реальний предметний вияв.

Процес інтеріоризації мети навчальної діяльності (процес цілеформування) можна здійснити за наявності певної системи факторів [10]:

- мотиваційних факторів (мотиву навчальної діяльності, суспільного значення навчальної діяльності, стимулювання, квазіпотреби);
- зовнішньо визначеної мети навчальної діяльності, яка містить у собі дидактичний компонент, компонент мети з розвитку особистості студента та компонент мети виховання особистості студента;
- умов здійснення процесу цілеформування (умов навчальної роботи, досвіду і здібностей студента, рівнів його досягнень та бажань).

Одним з дієвих прийомів стимулювання інтересу до навчання є створення *ситуації успіху* в майбутніх інженерів, що досягається через:

- доступне завдання, що підтримує впевненість у собі;
- повагу та визнання студентів як особистості;
- забезпечення сприятливої морально-психологічної атмосфери;
- евристичний та креативний підхід до організації навчання;
- диференціацію допомоги у виконанні конкретного завдання.

Велике значення у формуванні акмеологічної позиції майбутнього фахівця відіграє початковий етап навчання. Як показує практика, на цьому етапі студенти відчують труднощі, оскільки існує дуже великий розрив і тому необхідний плавний перехід, що забезпечує не тільки набуття навичок самостійної роботи студентів, а й виховання зацікавленості в пізнанні основ професії. Це є найважливішою умовою творчої активності майбутніх молодих фахівців. Наслідком успішного досягнення цієї мети повинна стати широка загальноосвітня компетенція, що додає невід'ємну частину їх комунікативної компетенції. Існують такі завдання, які необхідно вирішувати вже на початковому етапі навчання:

- надати процесу навчання творчого характеру, що підвищує зацікавленість та мотивацію студентів;
- формувати не тільки пізнавальні, а й професійні мотиви й інтереси.

Викладач забезпечує не тільки набуття навичок самостійної роботи студентів, а й виховує зацікавленість у пізнанні основ професії.

Перші заняття слід організувати так, щоб утворилася комфортна атмосфера, яка дозволила б студенту показати свої реальні знання. Тільки після цього викладач може планувати свою подальшу роботу, враховуючи індивідуальні та особистісні характеристики, маючи достатнє уявлення про особистість кожного студента: рівень його знань, намагання, уважність, темперамент та ін.

Дотримання певних психолого-педагогічних умов дає можливість реалізувати акмеологічний підхід до навчання, а саме:

- створення акмеологічного середовища в групі, де прагнення до творчості, до оригінальних рішень має суспільну значимість і сприяє підвищенню соціального статусу студента (соціальна значимість високих результатів – це основа виживання, самореалізації особистості);
- динаміка пізнавальних завдань у системі навчання, враховуючи: висхідні та низхідні труднощі з визначенням «зони успіху» в кожного студента;
- забезпечення високої мотивації дослідження успіху, розвитку пізнавального інтересу;

- гуманістичний стиль спілкування і довіри до пізнавальних можливостей студентів;
- досягнення професіоналізму як вищого здобутку в розвитку людини (де зрілість - це готовність до наступного кроку - життєдіяльності, та «професіоналізм» – це реалізація цієї готовності на оптимальному рівні).

Акмеологія істотно змінює акценти у сфері професійної підготовки майбутніх спеціалістів. При акмеологічному підході домінує проблематика розвитку творчих здібностей, особистісних рис, що сприяють реалізації індивідуальних якостей кожного фахівця. Суть акмеологічного підходу полягає у здійсненні комплексного дослідження цілісності суб'єкта, що проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктивно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках та опосередкуваннях, для того, щоб сприяти досягненню його вищих рівнів, на які може піднятися кожний.

Але потрібно пам'ятати, що в одній людині підйомів буває декілька, а в іншій – лише один. У ньому виражається досягнутий людиною вищий для неї рівень працездатності, гуманізму.

Цей вищий рівень у розвитку людини, який припадає на якийсь тимчасовий період її зрілості, є її акме, її вершина. Наскільки високою є ця вершина, наскільки вона багатогранна і багата, настільки особистісно і соціально значущі, новаторські, оригінальні результати всіх її діянь. Це залежить від особливостей життєвого шляху, який пройшла людина до свого акме, від соціальних, економічних, політичних, соціально-психологічних ситуацій, у які потрапляла людина.

Психологічні та акмеологічні дослідження свідчать, що розвиток професіоналізму особистості корелює з рефлексивною організацією діяльності і рефлексивною культурою суб'єкта праці. В останні роки простежується особливе ставлення до проблеми рефлексії.

Професіоналізм – це майстерність, уміння, грамотність виконання трудових функцій інженерної професії, це результат навчання і досвіду роботи. Професіоналізм – одна з основних властивостей інженерної практичної діяльності, яка багато в чому визначає її зміст, види та структуру. У поняття «професіоналізм» включаємо 3 складові:

- професійна діяльність;
- професійне спілкування;
- особистість професіонала.

Дійсний професіоналізм не може з'явитися в людини, яка займається тільки однією обраною діяльністю, особливо, якщо вона складна за своїм характером. Високий професіоналізм, хоч і неможливий без розвитку в людини особливих якостей, вироблених в умовах конкретної діяльності, а також відповідних знань і вмінь, але важливою умовою його досягнення обов'язково є розвиток в індивіда спільних якостей і перетворення загальнолюдських цінностей у його особисті цінності, що означає етичне виховання особистості.

Професійна діяльність – активність фахівця, направлена на перетворення предмету праці, з метою отримання прогнозованого результату.

Професійне спілкування – активність фахівця, направлена на встановлення взаємодії і співробітництво з іншими фахівцями, у процесі праці, з метою удосконалення та досягнення відповідного результату.

Особистість професіонала – сукупність психічних якостей та властивостей фахівця, які дають можливості для виконання ним професійної діяльності і, разом з тим, які змінюються і удосконалюються в процесі праці.

Внутрішні умови досягнення професійного росту: заохочення активності до професійного росту, побудова свого професійного шляху, прагнення до досягнення «акме», мотивація самореалізації, високий рівень вимог до самого себе, прагнення до збереження і примноження своїх досягнень. Зовнішні умови: сприятливе середовище, яке спонукає фахівців до розкриття їх справжніх професійних можливостей; наявність технологій, які можуть стати поштовхом до верхів у професійному зростанні. Професіоналізм – одна з основних властивостей інженерної практичної діяльності, яка багато в чому визначає її зміст, види та структуру.

Отже, першим і головним завданням формування акмеологічної позиції майбутнього фахівця на початковому етапі навчання у вищому технічному навчальному закладі є створення для особистості умов, які несуть адаптивний характер, а також забезпечення поступового переходу навчання у ВНЗ. Що стосується адаптивних умов, необхідно, щоб особистість мала можливість для самовираження, брала участь у діяльності, яка викликала б потребу у професійному спілкуванні, здійснювалася в рамках тих же конкретних життєвих ситуацій, в яких вони природно виникають. Необхідне відтворення в навчальних умовах дійсності такими способами, за яких ситуації в процесі навчання не були б максимально наближені до реальних життєвих ситуацій.

Суть концепції адаптивного навчання полягає в такому:

- навчальний процес повинен мати гнучку адаптацію до індивідуальних особливостей студентів. Одна з основних причин неефективності сучасної системи освіти полягає в тому, що цілу групу студентів намагаються навчати з однією і тією ж швидкістю;
- жоден метод навчання не може бути ефективним без зацікавленості студента, його мотивації. Студенти завжди втрачають інтерес і починають відволікатися, коли навчальний матеріал для них занадто простий, або коли вони втрачають віру в свої сили через те, що він для них занадто важкий.

Адаптивні умови навчання передбачають виклад навчального матеріалу залежно від зовнішніх або внутрішніх умов навчання (наприклад, від ступеня і швидкості засвоєння матеріалу, тощо) і пристосовуються до параметрів роботи конкретного студента.

Однак, таке навчання тільки розширює свідомість і мислення студента, але не розвиває їх. Для цього необхідно створювати спеціальні проблемні умови при навчанні, що сприяють професійно-творчому розвитку особистості.

Роблячи висновок, можемо сказати, що аналіз сутності поняття «акмеологічна позиція майбутнього фахівця» дозволив відокремити такий структурний елемент, як мотиваційний компонент (бажання спроектувати й реалізувати індивідуальний проект особистісно-професійного розвитку, потреба у застосуванні особистісно-професійних технологій). Мотивація пов'язана з потребою особистості досягти успіху і разом з тим – уникати невдач. Формування мотиваційного компоненту тісно пов'язане з соціалізацією особистості і проявляється як прагнення до підвищення рівня своїх можливостей. Особистості з високою мотивацією відрізняються такими характеристиками:

- наполегливістю в досягненні поставлених цілей;
- незадоволеністю досягнутим;
- постійним прагненням зробити краще, ніж раніше;
- здатністю сильно захоплюватися своїм завданням;
- переживанням радості від успіху;
- нездатністю погано працювати;
- прагненням випробувати нові прийоми при виконанні звичайних завдань;

- незадоволеністю легким успіхом;
- готовністю прийняти допомогу та надати її іншим [11].

Зазначені характеристики можуть бути хорошим орієнтиром високої мотивації досягнення у формуванні іншомовних вмінь на засадах акмеології.

Освіта відіграє важливу роль у сучасному світі. В умовах швидкого розвитку суспільства головним завданням системи вищої освіти залишається формування духовно-моральної та конкурентоспроможної особистості, яка здатна швидко реагувати на події. Однією з основних функцій вищої школи є підготовка конкурентоспроможного фахівця. Однак, отримання диплома про вищу освіту не є кінцевою метою, а швидше за все, є тільки початком постійного оновлення отриманих знань, відповідно до нових вимог, які висуватиме суспільство з появою нових технологій. Тому, найголовнішою проблемою вищого технічного закладу на сучасному етапі є проблема формування особистості майбутнього фахівця.

Усвідомлення людиною процесу свого професійного розвитку неминуче призводить її до розуміння суперечливості, неузгодженості цього перебігу, нерівномірності становлення окремих сторін свого розвитку (коли, наприклад, прагнення і мотиви випереджають реальні можливості) або до розуміння порушення балансу, гармонії (коли нові цілі вимагають зусиль, що вичерпують усі резерви особистості). Для оцінки особливостей особистості, оптимізації вибору сфери професійної діяльності на початку професійного шляху важливо враховувати тип особистості людини, області діяльності.

Крім традиційно вивчаючих біосоціальних (здоровий статус) і професійно-знанневих (освіта, досвід) аспектів людського капіталу, його важливим компонентом є рефлексивно-творчий потенціал особистості.

В епоху глобалізації підвищився інтерес до проблематики людського капіталу не тільки в соціально-економічному, але й індивідуально-психологічному плані. Для досягнення професійного акме, необхідна максимальна самообілізація, підкорення всіх психічних, соціальних, культурних ті інших механізмів, залучених до процесу навчання. Це вимагає рефлексії, саморегуляції майбутнього фахівця та виходу на ігрові методи, які направлені на удосконалення міжособистісних відносин і підвищення професійної готовності.

Комплексне вирішення завдань дозволяє здійснювати і ефективне формування акмеологічної позиції майбутнього фахівця і, водночас, ефективне навчання в процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя / Н.В.Кузьмина – Л. : Знание, 1985.– 232 с.
2. Максимова В.Н. Акмеология школьного образования / В.Н.Максимова – СПб. , 2000. – 232 с.
3. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. – 338
4. Анисимов О.С. Акмеология та методология: проблеми психотехніки і мислетехніки / О.С. Анисимов. - М. , 1988. - 772 с.
5. Платонов К. К. Система психологии и теория отражения. -М. : Наука, 1982. – 312 с.
6. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник / В. Франкл / Пер. с англ. и нем. Д.А. Леонтьева, М.П. Папуша, Е.В. Эйдмана – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
7. Apter M. J. Reversal theory and personality: a review // J. of Res. in Pers. 1984. V. 18.

8. Губерман И. Берхтеров: страницы жизни. – М. : Знание, 1977. – С. 101.
9. Абульханова-Славская К.А. Акмеология вчера, сегодня, завтра / Бодалев А.А., Деркач А.А., Кузьмина Н.В., Лаптев Л. // Прикладная психология и психоанализ. – М. : РАГС, 1997. - № 1- 125 с.
10. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека. – М. : Логос, 1996. – 320 с.
11. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека: Кн.2. Акмеологические основы управленческой деятельности.- М. : РАГС, 2000.

УДК 378.147.15

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Надточій Н.О., к.пед.н.

Запорізький національний університет

Розглянуто умови досягнення ефективності навчально-пізнавальної діяльності. Проаналізовано вимоги до змісту навчального матеріалу, його структури, організації навчального заняття і характеру. Наголошено на важливості оцінки діяльності студента під час заняття.

Ключові слова: мотиваційна сфера особистості, позитивна мотивація, навчальний матеріал, етапи заняття, оцінювання, англійська мова.

Надточій Н.О. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОЙ МОТИВАЦИИ ОБУЧЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА) / Запорожский национальный университет, Украина.

Рассматриваются условия достижения эффективности учебно-познавательной деятельности. Проанализированы требования к содержанию учебного материала, его структуре, организации учебного занятия и его характеру. Акцентируется позитивная роль оценки деятельности студента во время занятия.

Ключевые слова: мотивационная сфера деятельности, позитивная мотивация, учебный материал, этапы занятия, оценивание, английский язык.

Nadtochiy N.O. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FACTORS OF POSITIVE ACADEMIC MOTIVATION FORMATION (ON THE BASIS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING) / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The main aim of the article is to consider the paramount psychological and pedagogical factors of the motives formation as a means of providing the effectiveness of studying. It has been determined that the process of formation of the above-mentioned motives will be effective and contribute to the improving of quality of education, if the content of educational activity, the organization, forms and methods of teaching the students aim at formation of subjective position of students in the educational course of universities. The most important requirements to the educational material is its novelty, practical appliance. Devision of the lesson on the substages will improve the logical continuity of the educational process. The author distinguishes 2 substages: motivational, operational and evaluational-reflective. As for evaluation is concerned it should be mentioned that this stage should include not only giving marks to the students - quantitative evaluation, but also qualitative one. The author draws the folloing conclusions; studying will be effective if a student becomes the active participant, and a teacher's role is the one of organiser's.

Key words: personality's motivational system, positive motivation, educational material, stages of classes, evaluation, English lesson.

Постановка проблеми. Перетворення вищої школи шляхом переосмислення причин низької якості підготовки спеціалістів призвело до усвідомлення необхідності